

policie není podstatně rozšířeným komentářem k zákonu o obecní policii. K této pochybnosti mě vedou rozsáhlé pasáže, které z komentáře vycházejí.

Negativně vymezeno – v komentáři není a tedy proto mohu titul Obecní policie od komentáře odlišit díky zařazení kapitoly věnované historii obecní policie, dále kapitole popisující obecní policii, krizové řízení a integrovaný záchranný systém a pochopitelně také díky kapitole obecní policie v nejnovějších číslech. Vše výše uvedené komentář pochopitelně neobsahuje.

Nesmím opomenout zdůraznit specifický význam, jaký má recenzovaná kniha na trhu odborných publikací s tematikou obecní policie. Pokud je mi známo, s velkou pravděpodobností se jedná o jeden z mála, ne-li přímo o jediný titul svého druhu – i ve vztahu ke komentáři k příslušnému zákonu nebo ke studijním pomůckám určeným strážníkům a čekatelům.<sup>2</sup>

Úplným závěrem si dovoluji uvést připomínku ryze technického charakteru. Brožované vydání nepovažuji za příliš praktické. Podle mého názoru se jedná o publikaci, ke které se budou čtenáři vracet, a proto by si byla zasloužila pevnější vazbu.

JUDr. Michal Štang\*

### **Kuklík Jan a kol. Jak odškodnit holocaust? Problematika vyvlastnění židovského majetku, jeho restituce a odškodnění. Praha: Karolinum, 2015, 758 s.**

Přední odborníci z České republiky se otázkám holokaustu kontinuálně věnují již od skončení druhé světové války. V době předsednictví ČR v Evropské unii (2009) byla v Praze dokonce zorganizována konference, jejímž výsledkem byla tzv. *Terežínská deklarace* a byl vytvořen *Evropský institut šoa*. Důkazem neutuchající aktivity právních historiků a právníků je vydaná publikace s názvem „*Jak odškodnit holocaust?*“. Jejím hlavním tématem je hluboká historická i věcná analýza možností, jak se vypořádat s bolestnou minulostí řady zemí Evropy a nepřipustit tak opakování „zákonného bezpráví“ na jakékoli skupině obyvatel.

Prezentovaná kolektivní monografie autorů *Jana Kuklíka, Pavla Šturmy, Heleny Hofmanové, René Petráře a Kataríny Kukanové* z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze se pod vedením Jana Kuklíka a Reného Petráře věnuje problému ztrát na židovském majetku za druhé světové války a následným snahám majetkové křivdy napravit nebo alespoň zmírnit. Více jak sedmisetstránkové dílo stojí na pevných základech detailních a skutečně hlubokých znalostí autorů o reáliích doby a na obrovském množství domácí i zahraniční literatury, která umožnila komparativní přístup ke zpracování tak závažného tématu.

Publikace, která je ojedinělá co do svého rozsahu a záběru zpracovávané tematiky, podrobně mapuje osudy židovského majetku během nacistické perzekuce, především však analyzuje následné restituční a odškodňovací iniciativy. Faktograficky bohatou studii lze rozdělit

<sup>2</sup> Např. KILARSKÁ, M. Odborná příprava pro strážníky obecní policie – Přestupky obecná část; Řízení o přestupku, 1. vyd. Praha, Armex Publishing s.r.o., 2011, 59 s.; NAVRÁTIL, J. Zákon o obecní policii – Studijní pomůcka pro strážníky a čekatele obecních a městských policií, 1. vyd. Praha, Armex Publishing s.r.o., 2011, 122 s.; SÝKORA, M. Psychologie ve služební činnosti strážníka obecní (městské) policie a strážného civilní bezpečnostní služby, 1. vyd. Praha, Armex Publishing s.r.o., 1997, 70 s.

\* JUDr. Michal Štang, Právnická fakulta UK v Praze a Ústav státu a práva AV ČR, v. v. i. E-mail: michal.stang@ilaw.cas.cz.

na tři části: první rekapituluje dosavadní zpracování problematiky, druhá část detailně popisuje osud židovského obyvatelstva na území dnešní České republiky, třetí pak nabízí srovnání situace v různých evropských státech, kde existují značné rozdíly nejen v samotném procesu vyvlastnění židovského majetku, ale především v odlišném přístupu k restitučním a odškodňovacím opatřením. Je patrné, že odškodňování holocaustu zůstává nejen velmi citlivou diplomatickou, ale i politickou a finanční otázkou.

V první části autoři prezentují dosavadní stav vědeckého poznání, přičemž akcentují hlavní sporné otázky poválečných restitucí. Jako červená nit se monografií vine například problém takzvaného nerestituovatelného majetku, kdy holocaust nepřežili ani původní vlastníci, ani žádný z jejich dědiců. Studie vyváženě prezentuje obě koncepce restituce a odškodnění. První koncepce představuje přístup většiny zemí, kde majetek bez dědiců propadl státu, tento postup se však nezdál spravedlivý v případě Německa. Druhá koncepce, kterou prosazovala například tzv. *Claims Conference*, uznává židovský národ jako kolektiv ve smyslu mezinárodního práva. Dle ní měl být nerestituovatelný majetek použit pro účely židovských organizací a péče o přeživší. *Pavel Šturma* přispěl do monografie kapitolou o mezinárodně-právní úpravě, která představuje obecnou úpravu odpovědnosti států za škodu a zasazuje židovské restituce do širších souvislostí. Toto pojetí plně koresponduje s jeho rozsáhlými zkušenostmi čelního představitele *Komise OSN pro mezinárodní právo k tématu odpovědnosti států za protiprávní chování*.

Druhá část monografie je věnována osudu českých Židů a následným restitucím v českých zemích. Autoři dokumentují odlišné metody arizace majetku od „darů“ německému státu výměnou za výjezdní povolení po deportaci Židů a následné propadnutí jejich majetku z důvodu „pobytu v cizině“. Nepopíratelným přínosem této vědecké monografie je, že se neomezuje na pouhý popis, nýbrž zkoumá i odlišnosti oproti tehdejší říšské úpravě. Jak autoři správně poznamenávají, zdánlivá legalita některých majetkových převodů znemožňuje přesně vyčíslit ztráty na židovském majetku za účelem pozdějších restitucí. Monografie obsahuje nepříliš lichotivou analýzu poválečných restitucí, či spíše jejich absenci: v poválečném Československu bránilo restitucím plánované zestátnění národního hospodářství. Znovu se otázka restitucí otevřela až po roce 1989. Studie odůvodněně kritizuje oba restituční zákony, například vzhledem k diskriminační podmínce trvalého pobytu na území České republiky. Oproti předchozí historické literatuře o židovských restitucích nabízí práce osvěžující právní pohled na problematiku, a to včetně zevrubné analýzy judikatury Ústavního soudu. Jde o právně-historickou práci v nejlepším slova smyslu: neomezuje se pouze na historii právní úpravy, nýbrž ji podrobuje právní analýze a nabízí kritický pohled nejen na dynamiku konfiskací, ale i na následně přijatá řešení, která ve své podstatě odškodněním mnohdy nebyly.

Bezpochyby nejtěžší úkol si autoři vytkli v části třetí. Ta nabízí komparativní pohled na situaci v různých evropských státech od blízkého Slovenska až po zcela odlišnou zkušenost Švýcarska či Velké Británie. Autoři se nevyhnuli nezbytné interakci angloamerického a kontinentálního právního systému při řešení klíčových otázek restitucí v poválečném Německu. Kolektiv autorů plasticky vykreslil postup při samotné arizaci i při následném odškodnění, který se výrazně lišil ve spojeneckých, poražených a neutrálních státech. Každá kapitola začíná historií židovské komunity v dané zemi, pokračuje popisem jejího osudu během druhé světové války a následně analyzuje tamní restituční a reparační opatření. Přínosem je skutečnost, že monografie nelíčí pouze legislativní úpravu, ale věnuje se i aplikační praxi, kdy vyčísluje skutečně vyplacené částky a rozebírá přílehlavou judikaturu.

Pozornost si zaslouží zejména kapitola o Německu, které výrazně vybočuje z řady evropských zemí skutečností, že arizace majetku začala ještě před rokem 1939. Specifické je i roz-

dělení na dva státy, kdy se Německá demokratická republika nepovažovala za nástupnický stát nacistického režimu, a proto kategoricky odmítala restituovat židovský majetek či za něj poskytnout náhradu. Restituce tedy pokračovaly i po znovusjednocení Německa v souvislosti s opětovně se objeveným zájmem o vyrovnání se s historií. Přínosný je skutečně průřezový pohled autorů, kdy kromě právních a historických publikací zohledňují mj. i filozofické dílo Hannah Arendtové „*Eichmann v Jeruzalémě*“.<sup>1</sup>

Pro českého čtenáře je nepostradatelná i kapitola o Polsku, které si přes kulturní a geografickou blízkost prošlo zcela jinou zkušeností s postupem záboru židovského majetku a na rozdíl od České republiky zatím neposkytlo jeho obětem žádné restituce ani odškodnění. V Polsku žila před holocaustem nejpočetnější židovská komunita v Evropě, přičemž již mezi válečné Polsko bylo stíženo silným antisemitismem a, i přes mezinárodní garance, diskriminací menšin ze strany státní moci. Během druhé světové války se osud židovského obyvatelstva lišil dle území – část Polska byla zabrána Sovětským svazem, kde sice docházelo k masovému vyvlastňování, nicméně zde neprobíhalo vyvražďování, a proto na toto území směřovali i uprchlíci. Část polského území byla připojena přímo k říši, kde probíhala arizace dle německého práva. Na území takzvaného Generálního gouvěrnementu bylo cílem zbavit majetku Židy, zároveň ho však nepřidělit Polákům, takže majetek byl často zničen či rozkraden okupantskými vojsky. Autoři porovnávají situaci s Protektorátem, kde probíhal zábor organizovaně dle nacistického práva, zatímco na polském území se častěji jednalo o neorganizované násilí. Smutný pohled pak dílo nabízí na neuskutečnění polských restitucí; po válce byl nacisty zabraný majetek považován za nepřátelský a propadl polskému státu, přičemž restituce nebyly žádoucí ani z důvodu plánovaného zestátnění hospodářství. Po pádu komunistického režimu se objevilo několik návrhů zákona upravujícího restituce, ale vidina astronomické výše potenciálních nároků zabránila jeho přijetí – v roce 2001 byl zákon vetován prezidentem a v roce 2008 bylo další projednávání odloženo s odkazem na ekonomickou krizi.

Další kapitoly tohoto komplexního díla dokumentují problematiku v různých státech Evropy. Ze srovnání rozsahu restitucí a odškodnění vycházejí lichotivěji státy západní Evropy, vedle Německa i Francie, Belgie, Nizozemí, Itálie, Norsko, Švédsko, Velká Británie a velmi specifické Švýcarsko. Státy střední Evropy reprezentují kromě již zmíněných i Slovensko a Maďarsko. Velkým přínosem je i představení situace v zemích východní Evropy (Rusko, Ukrajina, Pobaltí, Rumunsko a Bulharsko), neboť v českém prostředí jde o první komparativní studii tohoto druhu.

Recenzovaná monografie má již od chvíle svého zrodu nezastupitelné místo mezi ostatními vědeckými počiny z oblasti právní historie. Při jejím pozorném čtení se nelze ubránit tísnivému pocitu svědomí národů, které holocaust evokuje. Komplexní zpracování problematiky židovského majetku a jeho restitucí je tak ojedinělé nejen svým rozsahem. Jedná se o knihu, která je účelná pro právní historiky, právníky i filosofy a jež představuje významný přínos do stále živé společenské diskuze o vyrovnání se s minulostí. Minulost není možné změnit, lze se však pokusit o nápravu křivd do takové míry, aby nebyly působeny křivdy nové. I nad tím se úspěšný kolektiv autorů zamýšlí.

Monika Forejtová\*

<sup>1</sup> ARENDTOVÁ, H. *Eichmann v Jeruzalémě. Zpráva o banalitě zla*. Praha: Maldá fronta, 1995.

\* JUDr. Monika Forejtová, Ph.D., Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni. Příspěvek vznikl s podporou NAKI. E-mail: forejtova@akfcp.cz.